

Τὴν δὲ μυθολογίαν διακρίνει τῆς ἀποκαλύψεως, καθ' ὅσον αἱ μὲν μυθολογικαὶ παραστάσεις ἦσαν γεννήματα κινήσεως ἐν τῷ συνειδότη ἀναγκασίας, αἱ δ' ἰδέαι τῆς ἀποκαλύψεως ἐπενήργουν ἐκτὸς τοῦ συνειδότης ἐλευθέρως καὶ δι' ἀποφάσεως Θεῆας· ἄρχῃ ἡ ἀποκάλυψις ὑποθέτει πρᾶξιν τινα ἐκτὸς τοῦ συνειδότης καὶ σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἣν αὐτὸς ὁ Θεὸς ὥρισεν (1).

Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ ἀποκαλύψει ὑπάρχει ἀπόφασις ἀπολύτως ἐλευθέρως πρὸς σωτηρίαν τοῦ συνειδότης καὶ ἀντικατάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης εἰκόνας, δὲν δυνάμεθα ἄνευ τῆς ἀποκαλύψεως νὰ γνωρίσωμεν αὐτήν· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μυστήριον ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψις εἶναι ἡ ἀποκάλυψις τῆς τοῦ Θεοῦ βουλήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀποκάλυψις εἶναι γεγονός ἱστορικὸν καὶ ἀρχαιότερα παντὸς δόγματος, ἡ φιλοσοφία τῆς ἀποκαλύψεως εἶναι οὐχὶ δογματικὴ ἀλλ' ἐπεξηγηματικὴ.

Ἄν δ' ἡ κίνησις αὕτη προέρχεται ἐν τῷ συνειδότη, ἡ ἀρχὴ τῆς μυθολογίας δὲν εἶναι ἐξ ὑποκειμένου ἀλλ' ἐξ ἀντικειμένου· διότι αἱ τῆς μυθολογίας ἀρχαὶ εἶναι τοῦ παντὸς ἀρχαί.

Ἄν δ' ἡ κατὰ τὸν λόγον ἀρχὴ μετὰ τῆς κατὰ τὴν ὕλην τυτυισθῇ, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Σχελλίγγιος, τουτέστιν ἦναι ἀμφοτέραι μία, τότε δὲν δύναται οὔτε ἀγὼν νὰ προέλθῃ οὔτε ἀποκλεισμοὶς αὐτῶν οὔτε διαδοχὴ οὔτε διαφωρὰ τῶν περιόδων τῆς μυθολογίας, ἡ δὲ Ὁρησκεία δὲν εἶναι γεγονός, πραγματικῶς ἱστορικὸν· ἐπομένως ἡ μὲν μυθολογία εἶναι ἀπάτη, ὁ δὲ χριστιανισμὸς ἀπλή θεωρία. Ἐντεῦθεν δῆλον γίνεται ὅτι ὑπάρχει διαφωρὰ αὐτῶν· διότι, συγχεομένων τούτων, ἐξαίρεται καὶ τῆς Ὁρησκείας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ πᾶσα πραγματικὴ καὶ διὰ τοῦτο ἱστορικὴ βάση.

Ὁ Σχελλίγγιος ὑποθέτει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὡς τέλος νάληψις τῆς δημιουργίας ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ ὅλας θέλων ὁμῶς νὰ ἔχῃ αὐτὰς καὶ πράγματι, ὡς τὴν πρώτην δύναμιν, τὸ ὑποκείμενον τῆς δημιουργίας,

(1) Ἰδ. τὸ μνημονευθὲν ἡμῶν πεντημάτιον.

ποτον ἐγερθὲν κατέστη ἄρχον αὐτοῦ· ὑποθέτων δὲ ταῦτα ἐξηγεῖ τὴν ἐκ τῆς οὐσιώδους καταστάσεως εἰς τὴν ἐνεργεία, τὴν ἐκ δυνάμεως εἰς ἐνέργειαν μετάβασιν, πτώσιν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἄνθρωπος τέλος καὶ ἐπανάληψις τῆς ἕλης δημιουργίας ὑποτεθῆ, διὰ τί νὰ μὴ ᾖ τέλεις, τουτέστιν ἐλεύθερος ἐνεργεία καὶ λογικός; Τοῦτο βεβαίως ἀντίκειται εἰς τὸ παντοδύναμον καὶ πάνσοφον τοῦ δημιουργοῦ, τὸ νὰ μὴ ᾖ δηλονότι τὸ τελειότερον αὐτοῦ ἔργον πραγματικῶς τέλειον ἀλλ' ἀτελές· διότι, ἀτελοῦς τούτου θεωρουμένου, παρίσταται καὶ ὁ τοῦτο δημιουργήσας ἀτελής.

Ἄν δ' ἡ μετάβασις αὕτη κληθῆ πτώσις, πρέπει πτώσις νὰ θεωρηθῆ καὶ ἡ γένεσις καὶ ἡ δημιουργία· ἐπὶ ὑποθέσει ὅμως ὅτι ἡ πτώσις δύναται τοιαύτη τις νὰ ἐκληρηθῆ, ὅταν ὁ Σχελλιγγίος ὑποθέτει, δηλον γίνεταί ὅτι εἶναι αὕτη πρὸς τελειοποίησιν ἀναγκαία καὶ καθὸ τοιαύτη μέσον τελειοποιήσεως· ἀλλ' ἡ ἀπολύτρωσις εἶναι περιττή, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ὁ χριστιανισμὸς περιττός.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἐκλαμβάνεται τέλος τῆς δημιουργίας, πρέπει νὰ ἐκληρηθῆ, ὡς ὁ Θεός, καὶ τέλειος, ὡς ἀληθὴς τοῦ Θεοῦ εἰκὼν. Ἄν ὅμως οὗτος οὐσία καθαρὰ ἐκληρηθῆ, ὡς τοιοῦτος δὲ ἄλογος ἐνεργεία καὶ ἀνελεύθερος, τότε φανερόν ὅτι ἡ πτώσις ὡς μέσον πρὸς τὸ βέλτιον καὶ μετάβασις εἰς αὐτὸ δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον πτώσις νὰ κληρηθῆ· διότι πτώσις λέγεται ἢ πρὸς τὸ χεῖρον καὶ τὸ μὴ εἶναι μεταβολή, οὐχὶ δὲ ἢ εἰς τὸ βέλτιον καὶ τὸ εἶναι μετάβασις.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀποδείκνυται ὅτι αὕτη ἡ ὑπὸ Σχελλιγγίου ὑποτιθεμένη οὐσιώδης τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις δὲν δύναται νὰ ᾖ ἀρχικὴ ἀλλ' ἐπομένη, καὶ εἰς ταύτην ὁ ἄνθρωπος πεσὼν ἔτρεχεν ἔσχατον κίνδυνον καὶ, ἐπειδὴ μόνος νὰ ἀνορθωθῆ δὲν ἠδύνατο, εἶχε χρεῖαν πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ τῆς Θείας βοηθείας, ἣτις ἠδόθη αὐτῷ δι' ἀποφάσεως Θείας καὶ τῆς ἐλευθέρως τοῦ Θεοῦ βουλήσεως· καὶ, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε τοῦτο, ἀντικαθίσταται καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀνορθοῦται.

Ἐπειδὴ δ' αἱ τοῦ παντός ἀρχαὶ διὰ τοῦ ὄντως ὄντος συνδέονται καὶ γόνιμοι γίνονται, χωριζόμεναι δὲ ἄγνοιοι καθίστανται, καὶ κατὰ τὴν σχέσιν πρὸς τὸ ὄντως ὄν γίνεται καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἄλλοιον, φανερόν ὅτι δύναται ἀλλοίωσις νὰ λάβῃ χώραν καὶ νὰ κληθῇ ῥῆξις καὶ ἁμαρτία, ἐκ τοῦ ἁμαρτάνω, ἀποτυχίαν σκοποῦ δηλοῦσα· διότι διὰ τῆς ῥήξεως, τῆς ἁμαρτίας, ὁ κοινὸς τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀιδιότητος νόμος ἀποτυγχάνεται, τουτέστι δὲν δύναται νὰ ἐκπληρωθῇ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐκπίπτων τοῦ Θεοῦ ὑποτάσσεται ταῖς τοῦ κόσμου ἀρχαῖς καὶ ἀλλοιοῦται, παραμορφοῦται, καὶ ἡ παραμόρφωσις αὕτη ἐπὶ τὸ χειρὸν ἀλλοίωσις οὔσα δύναται νὰ κληθῇ κυρίως πτώσις· διὸ ὁ ἄνθρωπος ἀποτρεπόμενος τοῦ Θεοῦ ἀποβάλλει πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ ὑποδουλοῦται καὶ παραμορφοῦται, ἀνορθούμενος δέ, ἤγουν τὴν ἀληθῆ πρὸς τὸν Θεὸν σχέσιν αὐτοῦ ἀντικαθίστων, ἐνδύεται τὴν ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ εἰκόνα καὶ ἀποκαθίσταται τέλειος.

Ἐὰν δ' ἡ οὐσιώδης ὑπὸ Σχελλεγγίου ὑποτιθεμένη κατὰστασις ὕπνου κατὰστασις οὔσα ἦτο ἀρχικὴ, πῶς ἠδύνατο νὰ ζητῇ ὁ ἄνθρωπος τὴν τελειότητα; Τότε ἔπρεπεν ἡ ἐγκαθίδρυσις τῶν πόλεων, ἡ οἰκία καὶ τὰ τούτοις ὅμοια νὰ ἦναι παρὰ φύσιν· παρὰ φύσιν δὲ καὶ ἡ πρόοδος καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ ὀρησκεία καὶ τὰ ἄλλα τὰ καλὰ καὶ τίμια. Ἐὰν τέλος τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὴν φυσικὴν κατὰστασιν, οἷα ἡ τῶν Ὀττεντότων παρίσταται, οἷς οὔτε ἱστορίας ἔχουσι οὐδὲ ἀναμνήσεως οὔτε γλώσσης, ἐκτὸς μόνον ἂν ἦναι δυνατὸν ἰδιώματα τινα γλῶσσαι νὰ κληθῶσι! ἢ οἷαν ὁ Ἰουδαϊσμός καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὑπέλαβον, κατὰ τί ἤθελε διαφέρει ὁ ἄνθρωπος τῶν πιθήκων καὶ τῶν ἄλλων ζώων; Ἐὰν δ' ἡ ὑποτιθεμένη οὐσιώδης ἐκείνη κατὰστασις ὑποτεθῇ ἐπομένῃ, τότε καὶ ἡ ἐπάνοδος καθίσταται καταληπτή, καὶ ἡ πρόοδος λαμβάνει σημασίαν ἠθικὴν, καὶ ὁ νόμος τῆς προόδου ἀναγνωρίζεται, καὶ ὅλα τὰ παράλληλα πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν φαινόμενα τῶν ἐθνῶν γίνονται καταληπτά, καὶ ὁ ἄνθρωπος χωριζόμενος τοῦ Θεοῦ ὑποδουλοῦται ταῖς τοῦ κόσμου ἀρχαῖς.

χαίς και υποδουλούμενος και διαμελιζόμενος εσωτερικῶς ἀναγκάζεται τὴν αὐτοῦ συμπλήρωσιν νὰ ζητῇ ἐξωτερικῶς.

Ταῦτα δὲ πάντα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι οὐ μόνον ὄν ὀργανικόν, διότι τότε δὲν θὰ διέφερε τῶν ἀλόγων ζώων, ἀλλὰ καὶ φύσεως θειοτέρας, καὶ τοιοῦτος ὢν προσωνομάσθη ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος φυτὸν οὐράνιον, διότι ἀληθῶς τοὺς μὲν κλῶνας ἔχει πρὸς τὴν γῆν, τὴν δὲ ῥίζαν, ἣτις εἶναι ἡ κεφαλή, πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος κατάγεται ἐξ οὐρανοῦ, ἔπρεπε καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ πρόοδος, ἡ πρώτη αὐτοῦ γνῶσις καὶ ὁ βίος νὰ ἀρχίστη ἐξ αὐτοῦ· διὸ καὶ ταῦτα πάντα ἦσαν πρὸς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀνάλογα, καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη φιλοσοφία οὐράνιος, ἡ δὲ Σωκράτους πρὸς τὴν τοῦ Διονύσου, ἀπὸ τοῦ ὀποίου μετεβλήθη ὁ βίος καὶ ἤρχισεν ἡ ἐγκαθίδρυσις τῶν πόλεων καὶ ὁ ἔννομος καὶ ὁ ἠθικὸς βίος.

Ὁ Σχελλίγγιος (1) τὸν ἀρχικὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ δυνάμει ὄν, ὡς καθαρὰν οὐσίαν, ἐκλαμβάνων, τὸ ἐκ τοῦ ἐκτὸς ἑαυτοῦ εἰς ἑαυτὸ ἐπανελθὸν καὶ διὰ τοῦτο κάτοχον ἑαυτοῦ, παραδέχεται ὅτι οὗτος γίνεται δημιουργὸς τῆς ἀνωτέρας ἱστορίας, καθ' ὅσον εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ οἰκίαν ἐπανέρχεται· τὴν πρώτην δ' ἀρχὴν ὑφ' ἑαυτὸν τάσσει καὶ κρατῶν οἰκοδομεῖ τὴν θεότητα ἐν ἑαυτῷ· ἅμα δ' αὕτη ἀρξὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀποβάλλει εὐθὺς ὁ ἄνθρωπος τὴν ὁμοιότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐπειδὴ δ' ὁ Σχελλίγγιος τὴν μυθολογίαν θεωρεῖ ἐπικανάληψιν τῆς δημιουργίας ἐν τῷ συνειδῶτι, ἐξ οὗ ἡ φιλοσοφία τῆς μυθολογίας ὑποθέτει τὴν τῆς φύσεως, δοξάζει κατὰ συνέπειαν ὅτι τὸ συνειδὸς τὴν αὐτὴν διηκὸν περίοδον περιεπλανᾶτο ἐν ἀλλῷ χώρῳ καὶ ὅτι ὁ τότε βίος ἦτο διὰ τοῦτο ὅμοιος τοῖς ἀστράσι, πλανήταις, καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἤρχετο ὑπὸ τῆς φύσεως ἐλογίζετο ξένος τῆς γῆς κάτοικος, ἄπατρις, ὡς ὁ πλανώμενος ἀστήρ, ἀρχὸν δ' αὐτῆς γενόμενος ἐγένετο καὶ ἑαυτοῦ

(1) Phil. der Myth. 7 Vorlesung.

κάτοχος διὰ ταύτης δὲ τῆς κατοχῆς προέρχεται ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ὁ νόμος καὶ ὁ πολιτικὸς βίος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκ τοῦ νομαδικοῦ εἰς τὸν πολιτικὸν βίον μετάβασις γίνεται δι' ὑποταγῆς τῆς πρώτης ἀρχῆς ὑπὸ τὴν δευτέραν, καὶ ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτῆς ἀπαλλάττεται τοῦ κινδύνου, καλεῖται αὕτη ἡ δευτέρα ἀρχὴ εὐεργέτης, σωτήρ· διότι αὕτη ἐξώθησε τὰ τέρατα ἐκ τῶν κοινωνιῶν, ἐξησφάλισε τὴν κοινωνίαν, τὴν οἰκίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας καὶ λοιπά (1).

Ἐπειδὴ δὲ ἡ φιλοσοφικὴ τοῦ Σωκράτους ἀρχὴ εἶναι ἀνάλογος πρὸς ταύτην, φαίνεται ἡ μεταξὺ ἀμφοτέρων ἀναλογία, καὶ παρίστανται τοσαῦται ὁμοιότητες τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Διόνυσον.

Περὶ ταύτης δὲ τῆς ἀρχῆς, τοῦ σωτῆρος, λέγει ὁ Σχελλίγγιος (ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἀποκαλύψεως) ὅτι τοῦτο τὸ ὑποκείμενον, ὅπερ ἦν ἐν μορφῇ Θεοῦ, ἐγένετο σὰρξ· ἄρα ὁ Ἰωάννης δὲν λέγει ὅτι ὁ λόγος συνηνώθη μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι ἐν ἀρχῇ Θεὸς ὢν ἐγένετο σὰρξ καὶ ἀποθανὼν ἀνέστη ὡς θεός. Πῶς ὅμως ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος; Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι κατὰ Σχελλίγγιον τὸ αὐτὸ τῷ ζητήματι πῶς τὸ ἄϋλον γίνεται ὑλικόν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σχελλίγγιος ἐκλαμβάνει τὴν ὕλην σχετικῶς, τουτέστι ὡς πρὸς τι ἀνώτερον καὶ ὡς πρὸς τοῦτο μὴ ὄν, ἐκλαμβάνει διὰ τοῦτο τὴν τοῦ λόγου, τοῦ ἐν μορφῇ Θεοῦ, γέννησιν σχετικῶς, τουτέστιν ὡς πρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐπομένως θεωρεῖ τὸν Χριστὸν ὡς ἐκ πνεύματος γεννηθέντα. Πῶς ὅμως τὸ ἐν μορφῇ Θεοῦ δύναται νὰ ἐκληφθῆ τὸ αὐτὸ τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ; Ὁ Σχελλίγγιος ἀποκρίνεται λέγων ὅτι ὁ Θεὸς ὡς ὢν ὑπερούσιος δὲν ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐν μορφῇ Θεοῦ, τὸ ἐν ἀρχῇ Θεὸς ὄν καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πτώσιν ἐν μορφῇ Θεοῦ, ἐγένετο ἄνθρωπος, ἵνα ἀναφανῆ ὡς Θεός. Ἐντεῦθεν δὲ τέχμαίρεται ὅτι τὸ αὐτὸ ὄν εἶναι ἐν μορφῇ Θεοῦ καὶ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, τουτέστιν ἐν δυσὶ φύσεσιν, οὐχ

(1) Schelling Phil. der Myth. 9—13 Vorlesung.

δ' ἐκ δύο φύσεων· διότι τοῦτο ἤθελεν εἶναι κατὰ τὸν Ἄρειον κτίσμα.

Ἄλλ' οὐδ' ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ Θεὸς εἰς ἀνθρωπίνην φύσιν ἀμέσως μετέβη εἶναι αὐτῷ ὀρθή· διότι ἐξ αὐτῆς προέρχεται συγχώνευσις φύσεων. Οὕτω λοιπὸν ἀποδεικνύει ὁ Σχελλίγγιος καὶ τὴν ταυτότητα καὶ τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἀπεδείξαμεν, δὲν διακρίνει ὁ Σχελλίγγιος οὐσίαν τὰς τοῦ παντός ἀρχάς ἀπ' ἀλλήλων, δὲν εἶναι δυνατὸν καὶ τὰ ὀρησκευτικὰ ἀντικείμενα, ἰδίως δὲ τὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, νὰ ἐξηγήσῃ προσηκόντως· διότι, ἂν κατεδείκνυε τὴν εἰδικὴν τῶν ἀρχῶν διαφορὰν καὶ δὲν συνέχευεν αὐτάς, ἤθελε βεβαίως δυναθῆ νὰ ἐξηγήσῃ κάλλιον καὶ τὴν μυθολογίαν καὶ τὴν περὶ Τριάδος ἔννοιαν καὶ τὴν τοῦ λόγου γένεσιν, καὶ τὴν μὲν χριστολογία, ἤθελεν ἐξηγήσει βέλτιον· διότι ἡ ὑπόθεσις τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ἐν μορφῇ Θεοῦ καὶ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, τουτέστιν ἐν δυοῖν καταστάσεσι, δὲν διακρίνει ἀλλὰ συγχωνεύει τὰς φύσεις, ὡς μὴ ὑποθέτουσα αὐτάς οὐσιώδεις), τὴν δὲ μυθολογίαν ἤθελε θεωρήσει ὡς παραγόμενον τῆς κατὰ τὴν ὕλην μάλλον ἐπικρατούσης ἀρχῆς, τὴν δὲ τῆς Τριάδος ἔννοιαν κατὰ τὴν τοῦ ὄντως ὄντος πρὸς τὰς τοῦ παντός ἀρχάς σχέσιν, τὴν δὲ κατὰ τὸν λόγον ἀρχὴν, ὡς εἰδικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, οὐκ ἐκρίνε τοῦ ἐν αὐτῇ ἐμμόνου Θεοῦ καὶ τὴν ἐκ τούτου γέννησιν αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι τὸ τέλος πρὸς ὃ πρέπει ν' ἀγωνίζεται ὁ ἄνθρωπος· διότι τὸ Θεῖον διὰ τῶν τοῦ παντός ἀρχῶν δημιουργοῦν τὰ ὄντα καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀναγεννᾶται ὑπ' αὐτοῦ, ὡς τέλος τῆς φύσεως, καὶ ἀναγεννώμενον ἀναγεννᾷ αὐτόν· διὰ δὲ τῆς ἀναγεννήσεως κρατεῖται καὶ ἡ συνάφεια τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου ἡ γνῶσις ὑψοῖ τὸν νοῦν πέραν τῶν ὁρίων τούτου τοῦ κόσμου, λαμπρύνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τελειοποιεῖ αὐτόν.

Ἄν δὲ καὶ τὸ νεώτερον τοῦ Σχελλίγγιου σύστημα πολλάς ἐγὼ ἐλλείψεις, πρέπει ὁμῶς τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρός νὰ θεωρηθῆ μέγα, ὡς ζητήσαντος νὰ ἐξηγήσῃ τὸν χριστιανισμόν καὶ νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸν κοινὴν ὕλην τῶν ἀνθρώπων ὀρησκείαν καὶ πα-

λαιάν ὅσον καὶ ἡ νῦν τάξις τῶν ὄντων· διότι τὸ μέλλον τοῦ χριστιανισμοῦ κρέμαται κυρίως ἐκ τούτου τοῦ ζητήματος, πότερον δηλονότι ἰδίαι τις καὶ οὗτος ὀρησκεία εἶναι ἢ κοινὴ τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου γένους, καὶ πότερον ἀπὸ τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ λόγου φανερώσεως, τουτέστιν ἐν χρόνῳ, ἢ εἶναι παλαιός, ὡς ὁ νῦν κόσμος; Ἐὰν ὁ χριστιανισμὸς ἀποδειχθῆ παλαιός, ὡς ὁ νῦν κόσμος, τότε θὰ ἔχη ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν ἰσχὺν μόνιμον. Ἐὰν δ' ἰδίαι τις ὀρησκεία καὶ ἐν χρόνῳ, τότε θὰ ἦναι καὶ οὗτος φθαρτός.

Πολλοὶ τῶ ὄντι τὴν Ἰγγέλου φιλοσοφίαν ἀσπασάμενοι ἐζήτησαν ν' ἀποδείξωσι τὰς ὀρησκειτικὰς ἀληθείας ὡς μύθους ἀπλῶς (1).

Ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν σχεδὸν καὶ ἡ ἐν Τυβίγγῃ Θεολογικῇ σχολῇ ὀρμωμένη ἐπεχείρησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι, ἐξαιρουμένων τινῶν τοῦ Παύλου ἐπιστολῶν, ὅλα τὰ ἄλλα τῆς Καινῆς Διαθήκης συγγράμματα συνεγράφησαν μετὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἐποχὴν (2). Τὸ ὀεῖον ὅμως καὶ ἀίδιον τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν κρέμαται ἐκ τῆς γνησιότητος ἢ μὴ τῶν ἀποστολικῶν συγγραμμάτων· διότι, καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ταῦτα μετὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν συνεγράφησαν, δὲν δύναται ὁ χριστιανισμὸς νὰ ἀναίρεθῆ, ὡς ὄντος ἰκανοῦ τοῦ ὅτι ταῦτα ἐκ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ἐπήγασαν· τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα ἐπὶ μὲν τῶν Ἀποστόλων εἶναι τῶ ὄντι ἀκμαῖον, ἐπὶ δὲ τῶν τῆς ἐκκλησίας πατέρων σθέννυται· τοῦτο δ' ἀποδεικνύει, ὡς ὀρθῶς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἀποκαλύψεως παρατηρεῖ ὁ Σχελλίγγιος, ὅτι ὁ

(1) D. Strauss das Leben Jesu in 2 Bden. L. Feuerbach uber das Wesen des Christenthums. Vatko biblische Theologie. Bruno Bauer die Synoptischen Evangelien, κτλ. Ἐπειδὴ, ὡς ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει, ἡ ἔντινι χρόνῳ ἰσχύουσα ὀρθοδοξία δὲν εἶναι ὁ καθαρὸς χριστιανισμὸς, ἡ δὲ ἐκτίνου τοῦ χρόνου φιλοσοφία ἀποδείκνυται· πολλάκις τῆς ὀρθοδοξίας χριστιανικωτέρη· ἐπειδὴ ἡ φιλοσοφία, ὡς ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει, εἰς ἐκκαθήρισιν τῶν δογμάτων εἰργάζετο καὶ τὰ μέγιστα εἰς τοῦτο συνετέλεσε, πρέπει διὰ τοῦτο καὶ πᾶσα φιλοσοφία, ὡς ἡ Ἰγγέλου, νὰ θεωρεῖται ἀπρόβλητος ἐκ παντός δόγματος, ὡς ἐπὶ ἰδίαις ἐργῆς θεμελιουμένη.

(2) Noack's biblische Theologie 1833.

χριστιανισμός πρὸς τὰ ἔξω τραπεὶς ἔπρεπε κατὰ φυσικὸν νόμον νὰ ἐνεργῆ καὶ ἐξωτερικῶς.

Ἢ δὲ φιλοσοφία παρελήφθη εἰς τὸν χριστιανισμόν, διότι πολλοὶ τῆς τότε ἐποχῆς ἐν παιδείᾳ ἐλληνικῇ συγκεκροτημένοι ἠσπάσαντο τὸν χριστιανισμόν, ὃν δι' αὐτῆς ἐτροποποίησαν διὸ καὶ πολλὰ ἐντὸς τοῦ χριστιανισμοῦ διαφωνίαι ἀνεφύησαν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ διαστρέψασαι· ἐπειδὴ δ' ἀνεφάνησαν θεωρίαι ἀντιφατικαί, ἐτέθησαν σύμβολα, καὶ συνεκροτήθησαν σύνοδοι πρὸς καθίδρυσιν τῶν ὀρησκευτικῶν δογμάτων. Ὅλων τούτων ὅμως τὸ ἐξαγόμενον ἦτο ἡ ὑπεροχὴ τῆς πίστεως ὑπὲρ τὸν λόγον, τῆς θεολογίας ὑπὲρ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ αὕτη ἡ ὑπεροχὴ διέμεινε μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων.

Πολλοὶ θεολόγοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ χριστιανισμός εἶναι ἀποκάλυψις θεία ἐν χρόνῳ. Τοῦτο ὅμως ἰσχυρίζόμενοι οὐδὲν ἄλλα ποιοῦσιν ἢ προδίδουσι τῆς παχυλῆς αὐτῶν περὶ τὴν χριστιανικὴν ἱστορίαν ἀμάρειαν.

Ἄν τις δ' ἰσχυρισθῆ, ὡς πολλοὶ θεολόγοι, ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἐθνισμός ἦτο ψευδής, τότε πρέπει κατὰ συνέπειαν ὅλη ἡ ἱστορία εἰς δύο νὰ διαιρηθῆ, εἰς ἀλήθειαν καὶ εἰς ψεῦδος· ἀλλὰ τότε ὁ χριστιανισμός, ὡς ἀρξάμενος ἀπὸ τινος χρόνου, δὲν ἤθελεν εἶναι ὀρησκεία ἀίδιος· τότε πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μυρίους αἰῶνας ἔζη ἐν τῇ πλάνῃ. Πῶς ὅμως δύναται τότε νὰ ἐξηγηθῆ ὅτι τόσοι σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος, ἰδίως δ' ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τόσοι ἄλλοι ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ διακρέψαντες, συνέχοντο μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὡς πρόδρομοι αὐτοῦ συνετέλεσαν; Πῶς δὲ νὰ ἐκληρωθῶσι ταῦτα, ἐὰν ὁ λόγος ἐν ὠρισμένη τινὶ ἐγεννήθη ἐποχῇ; Ἐκ τούτων λοιπὸν ἀποδείκνυται ὅτι ὁ χριστιανισμός ἦτο θεία τις ἀποκάλυψις καὶ δὲν ἐγεννήθη ἐν ὠρισμένῳ τινὶ χρόνῳ, ἀλλὰ προϋπήρχεν ἤδη, ἂν καὶ δυνάμει, ὡς ἀποδεικνύει ὁ Σχελλίγγιος, καὶ ἐφώτιζε τὸ ὅλον γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ γίνεται ἅμα φανερὸν ὅτι ἡ τῶν ἐθνικῶν ὀρησκεία κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸν λόγον ἦτο, ἂν καὶ σχετικῶς, ἀληθὴς καὶ εἶχε καὶ αὕτη τὰς

παραμυθίας και ἐλπίδας τῆς. Διὸ οἱ μὴ ἀναγνωρίζοντες ὡς πραγματικὴν τὴν ὀρησκειαν τῶν ἐθνικῶν τὴν ἐμπεριέχουσαν τὴν ἀρχαιοτάτην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατάστασιν δὲν δύνανται οὐδὲ τὸν χριστιανισμόν ν' ἀναγνωρίσωσι πραγματικόν· οὗτοι θεωροῦσι καὶ τὴν ἱστορίαν ὡς μὴ πραγματικὴν καὶ τοιαύτην αὐτὴν ἐκλαμβάνοντες ἀναίρουσι τὴν συνοχὴν αὐτῆς καὶ μετ' αὐτῆς ἀναίρουντες τὴν βᾶσιν τοῦ παρόντος καθιστῶσι τὸ μέλλον ἀμφίβολον.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερόν ὅτι αἱ ὀρησκευτικαὶ ἀλήθειαι δὲν δύνανται ἄνευ τῆς φιλοσοφίας νὰ καταληρθῶσιν.

Ἄν καὶ ἡ ἀποκάλυψις τὴν ὑψίστην ἐμπεριέχῃ ἔννοιαν, καὶ ὁ χριστιανισμὸς θέτῃ τὸν Θεὸν τρισυπόστατον, πάνσοφον, παντοδύναμον καὶ ἐλεύθερον, πρέπει ὁμοίως φιλοσοφικῶς νὰ καθιδρυθῇ αὕτη ἡ ἔννοια· διὸ ἡ φιλοσοφία καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν εἶναι ἀναγκαία, καὶ μάλιστα καθ' ὅσον ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι φιλονεικοῦντες ἢ ἀπορρίπτοντες τὴν ἀποκάλυψιν, εἰς τὸ νὰ καταδείξῃ τὸ ἀληθὲς καὶ πραγματικὸν αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἀληθοῦς καὶ πραγματικοῦ αὐτῆς ὑποθέτει ἀρχὰς διαφόρους, ἡ δὲ τοῦ Σχελλιγγίου θεωρία συγγέουσα αὐτὰς δὲν ἀναγνωρίζει τοιαύτας, γίνεται φανερόν ὅτι καὶ αὕτη δὲν δύναται νὰ καθιδρύσῃ τὸ πραγματικὸν καὶ ἀληθὲς αὐτῆς.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὀρισμὸς τοῦ Θεοῦ οἰκείαν παράγει τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον σχέσιν, πρέπει ὁ Θεολόγος, ἵνα τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ διδασκαλίαν τηρήσῃ, νὰ γινώσκῃ κατὰ βάθος τὰ διάφορα τῆς φιλοσοφίας συστήματα, ἂν δὲν θέλῃ νὰ ᾔῃ ἀνακόλουθος.

Ὡς δὲ ρυθμίζει τὸν ἄνθρωπον ἡ ὀρησκεία, οὕτως ἔχει ἰσχὺν ἐπ' αὐτὴν οὐ σμικρὰν καὶ ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι. Ἐπειδὴ δ' ἐκτὸς τῶν συστημάτων, περὶ ὧν λόγος ἐγένετο, οὐδεὶς οὔτε σπουδαῖος οὔτε ἀμαθὴς νὰ ἀποκλεισθῇ καὶ ἐπομένως τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἐλευθέρου νοῦ νὰ ἀποφύγῃ δύναται, καταρτίζεται καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη σπουδῆς βασίμου καὶ προόδου τῆς φιλοσοφίας.

Πολλοὶ ὁμῶς Θεολόγοι ζήτησαντες κριτικῶς καὶ ἐρμηνευτικῶς νὰ ἐξηγήσωσι τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοκείας δὲν ἠδυστήθησαν· διότι τὰ πλεῖστα τῶν ιστορικῶν γεγονότων κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ δικαιολογηθῶσι δὲν δύνανται, ὡς ἡ ἐνσάρκωσις, ἡ ἔννοια τῆς τριάδος μὴ φιλοσοφικῶς ἐκλαμβανομένη εἶναι ἀκατάληπτος. Ὅσοι δ' ἐμπειρικῶς τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ ἐζήτησαν νὰ θεμελιώσωσι, τὸ θαῦμα τῆς ἀποκαλύψεως δι' ἄλλων θαυμάτων ν' ἀποδείξωσι, καὶ κατέστησαν χωρὶς τινὰ βάσιν τῆς ἀποδείξεως, οὗτοι μετέβαλον τὴν ἕλην Θεολογίαν εἰς ἐρμηνευτικὴν καὶ φιλολογικὴν. Ἢ Θεολογία ὁμῶς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀπώλεσεν ἕλην αὐτῆς τὴν ἀξίαν καὶ ἀπεμακρύνθη ἕλως τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς.

Μετὰ τῆς φιλολογικῆς δὲ τρύτης σπουδῆς συνέδεσαν καὶ τὴν ψυχολογίαν, ὅπως καταστήσωσι πολλὰς διηγήσεις καταληπτάς. Τὸ δὲ χεῖριστον πάντων, ὡς διαβεβαίωσι ὁ Σχελλίγγιος, μετὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς θεωρίας ἀπὸ τῆς Θεολογίας ἐξετάθη ὁ ἀνεπιστήμων οὗτος τρόπος καὶ εἰς τὴν μάθησιν τοῦ λαοῦ, καὶ μετὰ τινῶν ἠθικῶν ῥητῶν περὶ τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης καὶ λοιπῶν συνεμίγνυον πολλάκις καὶ οἰκονομικὰ παραγγέλματα, ὡς τὸ φυτεύειν γεώμηλα, τρέφειν κτήνη καὶ τὰ τοιαῦτα (1). Ἢ Θεολογία ὁμῶς οὕτως ἀπώλεσεν ἕλην αὐτῆς τὴν ἀξίαν.

Διὸ πρέπει ἐν τῇ σπουδῇ τῆς Θεολογίας νὰ συνδέηται μετὰ τοῦ ιστορικοῦ καὶ τῆ φιλοσοφικῶν· ἄλλως ὁ προορισμὸς τῆς Θεολογίας ἀπόλλυται, καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς, καταντῶσιν ἀνευνοήματος· διότι οἱ ἐπὶ ἐξωτερικοῦ κύρους οἰκοδομοῦντες καθίστῶσι περιττὴν πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν φιλοσοφίαν. Οἱ ἀποχωρίζοντες τὴν φιλοσοφικὴν τοῦ ιστορικοῦ ἀπομακρύνουσι τοῦ χριστιανισμοῦ τὸ θεῖον καὶ γίνονται πρόξενοι ἄλλων τῶν κατ' αὐτοῦ προσβολῶν (2).

(1) Schelling über Meth. des acad. St. D. Vorlesung.

(2) Offenbarung und Theologie von Hockshammer, 1822. s. 187 fg. γίνεταί λόγος περὶ τῆς σχέσεως τῆς φιλολογίας πρὸς τὴν Θεολογίαν· περὶ δὲ τῆς σχέσεως τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν Θεολογίαν ἐν τῇ τοῦ Κουσίγου περὶ Γαλλικῆς καὶ Γερμ. αἰετῆς φιλοσοφίας. 1831. p. 25 καὶ 46 fg.

VII.

Περὶ τέχνης.

Ἐπειδὴ δ' ἐν πανεπιστημίοις οὐδ' ἡ ἱστορία τῆς τέχνης πρέπει νὰ διδάσκηται, διότι αὐτὴ κυρίως δὲν εἶναι ἐπιστήμη, οὔτε τὸ τεχνικὸν μέρος αὐτῆς, πρέπει ἀντικείμενον ἐπιστήμης νὰ γείνη μόνον τὸ θεωρητικὸν μέρος αὐτῆς (1).

Τὴν ἐπιστήμην δὲ ταύτην οἱ μὲν ὠνόμασεν αἰσθητικὴν, οἱ δὲ κάλλιον αἰσθηματικὴν, οἱ δὲ ὀρθότερον τοῦ καλοῦ ἐπιστήμην.

Πρῶτος ὁ Πλάτων ἀπορηνάμενος τὸ καλὸν ἰδέαν ἀπέδωκε μὲν τῇ τέχνῃ ὑψηλὴν σημασίαν, δὲν διευκρίνησεν ὁμῶς αὐτὸ ἀπὸ τε τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς.

Τὴν ἰδέαν δὲ ταύτην τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ καλοῦ ἠσπάσθησαν πλεῖστοι, ὡς Πλωτῖνος, Λύγουστῖνος, Βοήθιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἀπορηνάμενος ἀντικείμενον τῆς τέχνης τὸ καλοῦ ἀπέδειξεν αὐτὴν ἐπιστήμην· τὴν δὲ τέχνην διάφορον τῆς φύσεως, καὶ τὴν μὲν φύσιν παράγουσαν ἀλόγως τὴν δὲ τέχνην ἐν γνώσει (2), τὰς δὲ τέχνας μιμήσεις τῆς φύσεως θεωρήσας ἀποφαίνεται τὴν τέχνην, ἥτις εἶναι τοῦ πνεύματος προϊόν, τῆς φύσεως κατωτέρα.

Οἱ δ' Ἀλεξανδρεῖς καὶ Ῥωμαῖοι ἀναπτύξαντες τὸ τεχνικὸν μέρος μόνον καθὼς καὶ οἱ Ἴταλοὶ καὶ οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ ὀλλανδοί, οὐδὲν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ νέον προσέθεσαν.

Πλὴν καὶ αὕτη ἡ ἐπιστήμη ἤρχισε κατὰ πρῶτον ν' ἀναπτύσσεται ἐν Γερμανίᾳ· διότι ἀπὸ τοῦ Βολφίου πολλοὶ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀψάμενοι συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτῆς. Ποῖος φέρ' εἰπεῖν δὲν ἀναγνωρίζει τὰς κριτικὰς τοῦ Λεσσιγγίου συζητήσεις περὶ τοῦ κα-

(1) Schelling ubi. Meth. 11. Vorlesung.

(2) Ἀριστοτέλης Μεταφ. Α, 1. φυσικὴ ἀκρίβεια II, 3.

λοῦ, τὰς τοῦ Γοιθίου, τὰς τοῦ Σχιλλέρου, τὰς τοῦ Ίρδέρου καὶ πρὸ πάντων τοῦ Βιγκελμάννου ;

Ὡς τοῦ Καντίου κριτικὴ ἠνέωξεν ἐποχὴν νέαν. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ Κάντιος τὴν τοῦ καλοῦ πηγὴν ἐξ ὑποκειμένου ὑπέλαβεν, ἤρ-
νεῖτο ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ τοῦ καλοῦ ἐπιστήμη.

Ἄλλ' οὐδ' ἡ Φίχθιος τὰς ἀρχὰς τοῦ Καντίου ἀσπασθεῖς ἠ-
δύνατο νὰ προαγάγῃ αὐτήν.

Πρῶτος δ' ὁ ταύτην τὴν ἐπιστήμην προαγαγὼν καὶ εἰς τὸ
ἀπόλυτον ἀναγαγὼν ἀνέδειξεν ἐπιστήμην εἶναι ὁ Σχελλίγγιος
καὶ οἱ περὶ αὐτὴν φρεσδερτικός καὶ Βιλέμμος Σχλέγκελοι, ὁ Σόλ-
γερος, ὁ Βάγνερς καὶ πολλοὶ ἄλλοι (1).

Ὁ Σχελλίγγιος (2) ἀποφαίνεται ὅτι κάλλος εἶναι ἡ ἐνότης
τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ (βέλτιον ἢ τοῦ πραγματικοῦ) συγ-
χώνευσίς τοῦ φυσικοῦ ἐν τῷ ἰδανικῷ, τοῦ ἰδίου ἐν τῷ καθόλου,
καὶ ὅτι ἡ σχέσις αὕτη εἶναι τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν τέχνην.

Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ τέχνῃ ἡ τελευταία τῆς γνώσεως ἀντίθεσις
παντελῶς ἀναλύεται, δὲν δύναται ἄλλη ἐπιστήμη νὰ ἐμβα-
θύνῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς τέχνης μάλλον ἢ ἡ φιλοσοφία· καὶ
διὰ τοῦτο δύναται ὁ φιλόσοφος νὰ ἴδῃ τὸ εἶδος τῆς τέχνης
εὐκρινέστερον ἢ αὐτῆς ὁ τεχνίτης καὶ ἡ τέχνη νὰ γείνη ἀντι-
κειμένον τῆς φιλοσοφίας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν μόνος ὁ φιλόσοφος δύναται νὰ γνωρίσῃ τὸ
εἶδος τῆς τέχνης, εἶναι καὶ ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ καταδείξῃ τοὺς
νόμους τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς· καὶ ἐπειδὴ αἱ μορφαὶ τῆς τέχνης
εἶναι μορφαὶ τῶν ἰδεῶν, αὗται δὲ τῶν ἕντων, ὡς τοῦτο καὶ
ὁ Πλάτων ἐν τῷ Κρατύλῳ ἰσχυρίζεται, ἔπεται ὅτι εἶναι καὶ
αὗται μέρος τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης. Ἐπειδὴ δ' ἀντικείμε-
νον τῆς φιλοσοφίας δὲν εἶναι ἡ ἐμπειρικὴ ἀλήθεια ἀλλ' ἡ ἰδα-
νική, αὕτη δὲ εἶναι ἡ αὐτὴ τῷ ἀπολλύτῳ κάλλει, ἔπεται ὅτι τὸ
ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας εἶναι τὸ αὐτὸ κατὰ τὸν Σχελλίγγ-

(1) Allg. Encyclopaedia der Wissenschaften und Künste von I. S. Ersch und J. G. Gruber, Tom. A: ἐν λέξει Aesthetik S. 87—93.

(2) Schelling über Methode etc. 14 Vorlesung.

γιον τῆ τῆς τέχνης αντικειμένω, μόνον δὲ διάφορον, καθ' ὅ-
 ρον ἡ τέχνη ἀντιπροσώπεύει τὸ φυσικὸν μέρος. Ἐπειδὴ δ' ἡ
 τέχνη ἔχει τὸ αὐτὸ αντικείμενον καὶ μετὰ τῆς θρησκευτικῆς προ-
 τιθεμένη νὰ παραστήσῃ αὐτὸ μόνον ἐξωτερικῶς, συνέχεται διὰ
 τοῦτο μετ' αὐτῆς καὶ κρέμαται ἐξ αὐτῆς· καὶ ἐπειδὴ ἡ τῶν
 ἀρχαίων θρησκεία διαφέρει τῆς τῶν νεωτέρων καθ' ὅτι ἡ μὲν
 τῶν ἀρχαίων ἦτο ὑλική, ἡ δὲ τῶν νεωτέρων εἶναι ἄυλος, δια-
 φέρει κατὰ τοῦτο καὶ ἡ τέχνη τῶν νεωτέρων τῆς τῶν ἀρχαίων·
 καὶ μόνον κατ' ἀναφορὰν εἰς τὴν μετὰ τὸ ἰδανικοῦ καὶ φυσικοῦ
 ἀντίθεσιν γίνεται καταληπτὸν διὰ τὴν ὁ Πλάτων τὴν μὲν μι-
 μητικὴν τέχνην καὶ τοὺς ποιητὰς ἀποβάλλει ἐκ τῆς πολιτείας
 ὡς ἀνωφελεῖς καὶ ἐπιζημίους, τὴν δ' ἐνθουσιαστικὴν ποίησιν
 παραλαμβάνει ἐγκωμιάζων.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σχελλίγγιος ὑποθέτει ἐν ὄν ὡς τὴν μόνην οὐ-
 σίαν τὴν δημιουργοῦσαν τὸν κόσμον καὶ τὴν τέχνην, ἔχει διὰ
 τοῦτο σχέσιν ἡ τέχνη καὶ πρὸς τὴν φύσιν (1).

Ἐν αὐτῷ δὲ λέγει ὅτι, ἂν αὕτη ἡ ζῶσα ἀρχὴ δὲν θεωρηθῇ
 παράγουσα, τότε δὲν μένει ἄλλο ἐν τῇ φύσει ἢ ἰδιότητες μὴ
 οὐσιώδεις, ὅτι ἡ μορφή ἄνευ τοῦ πράγματος δὲν μένει ὡραία·
 τῆς τέχνης δὲ τὸ ἔργον, ὡς ἔργον αὐτοῦ τοῦ ἀπολύτου, εἶναι
 κατὰ τοσοῦτον ὡραῖον, καθ' ὅσον δεικνύει τὴν ἀφθαρτον τῆς
 δημιουργίας δύναμιν· ὡραῖον ὅμως δὲν εἶναι, ὅταν ἦναι ἀπλῆ
 μορφή. Ἐπειδὴ δὲ ἡ οὐσία, τὸ πνεῦμα, εἶναι ἀνώτερον τῆς
 μορφῆς, ζητεῖ ἕκαστος νὰ ἴδῃ αὐτὸ ἐν αὐτῇ, καὶ ὅταν τὸ
 πνεῦμα καταληφθῇ, τότε εἶναι τὸ ἔργον ὡραῖον· ὥστε τὸ κα-
 λόν, τὸ ὡραῖον, περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ τότε καλῶλου καὶ τὸ
 ἴδιον, τὸ ἰδανικόν καὶ τὸ φυσικόν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Σχελλίγγιος ὑποθέτει ἐν ὄν ἀπάσας διερ-
 χόμενον τὰς βαθμίδας, ἰσχυρίζεται ὅτι τοῦτο τὸ ὄν ἐμφανί-
 ζεται ὡς δύναμις τοῦ πυρός, ὡς σπινθήρ τοῦ φωτός ἐν τοῖς
 λίθοις, ὡς τόνος ἐν τοῖς μετάλλοις, ὡς ζωὴ ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ

(1) Ἴνα δὲ τούτην τὴν σχέσιν καταδείξῃ πρὸς τὴν φύσιν, Ueber das Verhaeltnis
 der bildenden Künste Zur Natur, 1807.

ὡς φυγή ἐν τοῖς ζώοις, καὶ παράγει ἐπὶ τέλους τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ ἐγείρονται ἰσχυραὶ τοῦ αἰσθητάτος κινήσεις, μέγας τῆς φαντασίας κλονισμός, ἕπερ συντελοῦσιν εἰς τὴν γένεσιν τῆς τέχνης καὶ τῶν ἔργων αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀκινήτων μέχρι τῶν μορφῶν ἐκείνων, ἅρ' ὧν ἡ μέγιστη πνευματικὴ χάρις ἀπορρέει. Ἐπειδὴ δ' ἄνευ τοῦ φυσικοῦ, τοῦ πεπερασμένου, τοῦ ἰδανικοῦ, τὸ ἄπειρον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμφανισθῇ, ἐμφανίζεται τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα κατ' ἀρχὰς βεβηλωμένον ὅλως ἐν τῇ μορφῇ καὶ ἀπολωδῆς, ὅθεν προέχεται ἡ λύπη, ἡ ἀθυμία, ἡ θαρρυμία, καὶ ὅταν τοῦτο τῆς φύσεως ἐλευθεροῦται, τοῦ περιορισμοῦ, κατὰ τὸσοῦτον ἀναπτύσσει τὴν μορφήν, καὶ ὅταν τελειοποιήτῃ αὐτήν, ἐπαναπαύεται ἐν αὐτῇ, τουτέστιν ἡρεμεῖ. Τὸ πνεῦμα αἰσθάνεται ἐπὶ ταύτης τῆς βαθμίδος ἐκυτὸ ἐλεύθερον, ἡ μορφή εἶναι τελεία, τὸ πνεῦμα κινεῖται ὑπὲρ αὐτὴν ἐλευθέρως, καὶ τοῦτο ἐπονομάζει χάριν, ὅπερ ἄρασιν ἀκατάληπτον ἐνυπάρχει καὶ αἰσθητόν. Τὸ αὐτὸ λοιπὸν ὅν, τὸ ὁποῖον τὰς βαθμίδας διήκει καὶ ὡς φυγή καὶ πνεῦμα ἐμφανίζεται, ὅτετι ἐκυτὸ ἐν τῷ δημιουργήματι καὶ κινεῖ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φυγὴν καὶ παρέχει τὴν ζωηρὰν κίνησιν, τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ ὠθοῦν τὸν τεχνίτην ἐμπνέει τοῖς ἔργοις τὴν ψυχὴν, καὶ ἐν τῷ φυσικῷ φανερούμενον παρέχει καὶ τὴν ἄκραν ἐν τῇ τέχνῃ καλλογήν· καὶ τοῦτο εἶναι ὑπὲρ τὸν νόμον, τουτέστιν αὐτόνομον, τὸ μάλιστα ἀπόλυτον, ἡ καλουμένη περίνοια (1).

Ὁ δ' Ἰγγέλως τοῦ Σχελλίγγου τὰς ἀρχὰς παραλαβὼν ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ ἀπόλυτον πνεῦμα ἔχει βαθμίδας, καὶ τούτων ἡ πρώτη καὶ ἄμεσος τοῦ ἀπολύτου μορφή εἶναι ἡ τοῦ κάλλους (2). Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ μορφῇ ἐμφανίζεται τὸ ἀπόλυτον πνεῦμα ὡς ἄμεσος ταυτότης τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἰδανικοῦ, καὶ αὕτη ἡ μορφή εἶναι ἡ τέχνη, ἡ φύσις τῆς τοῦ κάλλους ἰδέας· διότι τὸ ἔργον τοῦ τεχνίτου ἐμφανίζεται ὡς τι φυσικόν, τὸ ἐσωτερικόν ὡς ὅλως ἐξωτερικόν, καὶ οὗτος εἶναι κυρίως

(1) Schelling Methode des academischen Studiums 14 Vorlesung.

(2) Hegels Aesthetik X. Τόμ. τῆς ἐπιστήμης τοῦ καλοῦ ἐμπειρίων.

ἔθῳ κάλου ὁ ὀρισμός· διότι ὁ τεχνίτης εἰσπερχόμενος εἰς τὴν κέντρον καὶ εὐρίσκων ἐν αὐτῷ τὴν ἀνθρωπίνην οὐσίαν ἐκφράζει αὐτὴν ἐξωτερικῶς.

Ταύτας δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σχέλλινγκου καὶ τοῦ Ἐγγέλου πολλοὶ ἀσπασθέντες, ὡς ὁ Βέισσιος, ὁ Βίσχερος, ὁ Κουστίνος καὶ λοιποὶ, πολλὰ καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια συνέγραψαν (1):

Ἀλλ' ἐάν τις εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν συστημάτων τούτων ἐμβλέψῃ, θέλει παρατηρήσει ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῆς τέχνης συγχωνεύεται ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ· διότι ἡ μεταξὺ ἀμφοτέρων διαφορά δὲν εἶναι οὐσιώδης, καὶ διὰ τοῦτο ἡ τέχνη κατὰ ταύτας τὰς ἀρχὰς δὲν δύναται ὡς ἰδία τις καὶ πραγματικὴ ἐπιστήμη να καθιδρυθῆ. Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται φανερόν ὅτι τὰ πανθειστικά συστήματα δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς τέχνης ὡς ἐπιστήμης.

Ἐν δὲ τῷ νεωτέρῳ αὐτοῦ συστήματι ἀποφαίνεται ὁ Σχέλλινγκος (2) περὶ τέχνης λέγων ὅτι αἱ αὐταὶ δυνάμεις αἱ τὰς κολοσσιαίας τῆς μυθολογίας παραστάσεις ἐν τῷ συνειδῶτι παραγαγούσαι πρὸς τὰ ἔξω τραπείσαι προήγαγον τὰ ὑπὲρ ἀνθρωπίνην δύναμιν ἔργα τῆς τέχνης· διὸ καὶ ἡ τέχνη παραλλήλως τῇ μυθολογίᾳ ἐβάδισε, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ πρόελληνικῇ ἐποχῇ λίθοι ἀργοὶ ἐλάτρευοντο, ἔπειτα δ' ὀργάνικά, ζῶα, φυτὰ, καὶ τέλος ἀνθρωπόμερφα ὄντα· ταῦτα ὅμως δὲν παρίσταντο τὸ πρῶτον ἐλευθέρως τῆς ὕλης, ἀλλ' ἔχοντα τὰ σκέλη συμπερικτά, ἔπειτα δέ, τοῦ συνειδῶτος ἐλευθερωθέντος, παρίσταντο διαβεβηκότα τὰ σκέλη ἔχοντα.

Ταῦτά πάντα ὁμοίως δὲν προῆλθον ἐκ τῆς ἀτελείας τῆς τέχνης, ἀλλ' ἐκ τινος ἐσωτερικῆς ἀναγκαιότητος.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ δυνάμεις κατὰ Σχέλλινγκον δὲν διαφέρουσιν οὐσίᾳ ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἀπεδείχθη, δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς

(1) Fr. Theod. Vischer Aesthetik §. 333. 3. tom. καὶ 2 tom. 2 Abthril. §. 412.

(2) Schelling Einl. in die Phil. der Myth. 10 Vorlesung. Phil. der Myth. 28 Vorlesung.

οὐδὲ κατὰ τὸ νέον αὐτοῦ σύστημα τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν ἀπ' ἀλλήλων ἐπομένως ἢ ὀρησκεία καὶ ἡ τέχνη συγχωνεύονται καὶ κατ' αὐτὸ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ.

Ἄν ἡ τέχνη ἦναι οὐσιώδης τοῦ πνεύματος μορφή, ὡς εἴρηται, φανερὸν ὅτι δὲν παράγεται ἐξ ὕλης, φαντασίας, βουλήσεως, κ.λ. ἂν καὶ συντελῶσι ταῦτα εἰς προαγωγὴν αὐτῆς.

Ἄν κατὰ Σχελλίγγιον τὸ ἔργον δὲν ἦναι ὠραῖον, ὅταν ἦναι ἀπλή μορφή· ἂν τὸ πνεῦμα ἦναι ἀνώτερον τῆς μορφῆς· ἂν, ὡς ἀπεδείχθη, ἡ μὲν ὕλη δὲν δύνηται μορφήν νὰ παραγάγῃ, ἡ δὲ νόησις ζωὴν, ἡ δὲ βούλησις συμμετρίαν, τῷ δὲ κάλλει πρέπη ταῦτα νὰ ὑπάρχωσιν, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ τέχνη εἶναι τῷ ὄντι τῶν τοῦ παντός ἀρχῶν παραγόμενον καὶ ἐπομένως πρὸς αὐτὰς ἀνάλογον.

Ἄν δὲ αὗται ἀρ' ἐαυτῶν νὰ παραγάγωσι δὲν δύνηνται, ἀλλὰ διὰ τινος τούτων ἀνωτέρου, ἔπεται ὅτι τοῦτο ἐνοικοῦν συνδέει, συνκρμολογεῖ καὶ παράγει τὸ τέλειον καὶ τὴν καλλονήν.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ θεῖον ἔμμονον ὂν ἐν τῇ ἰδέᾳ ἐμφανίζεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξ αὐτῆς ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡς ἥλιος πνευματικός, ἡ τέχνη περιστάξ καὶ νὰ παραστήτῃ ἐξωτερικῶς θέλει καί, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον καὶ ἡ ὀρησκεία ἔχει καὶ ἡ φιλοσοφία, καίτοι ὑπ' ἄλλην ἐποψιν, τουτέστι κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰς τοῦ παντός ἀρχάς, συνέχεται διὰ τοῦτο μετὰ τῆς ὀρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ θεῖον εἶναι πηγὴ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, ταῦτα δ' ἐξ αὐτοῦ κρέμονται, εἶναι διάφορα μὲν ἀλλήλων ἀχώριστα δέ.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ θεοῦ γίνεται ἀρχὴν τῆς φύσεως, ἀνορθοῦται καὶ δημιουργεῖ, γίνεται διὰ τοῦτο τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς οἰκεῖον, καλὸν καὶ τέλειον· διότι, ὡς ἡ ὑπεροχὴ τῆς κατὰ τὴν ὕλην ἀρχῆς τὴν ἀρμονίαν τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν καλλονὴν φθείρουσα φθείρει αὐτόν, οὕτω δι' ἀντικαταστάσεως τῆς ὀρθῆς αὐτῶν σχέσεως ἐμφανιζόμενον ἐν αὐτῷ τὸ θεῖον παρίσταται ἐκ τῆς ἰδέας ἐξωτερικῶς καὶ οὕτω φαίνεται καὶ τὸ ἔργον ἀρμονικόν, τέλειον καὶ εὐμορφον, τουτέστι καλόν, ὠραῖον.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἔθνη ἀναπτύσσονται παραλλήλως ταῖς ἀρχαῖς, ἀναπτύσσεται παραλλήλως καὶ ἡ τέχνη, καὶ φέρει τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, καὶ εἶναι τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἀνάλογα πρὸς τὰ ἔθνη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ τέχνη τὰς αὐτὰς ἔχει τῆ φύσει καὶ τῆ θρησκείᾳ βαθμίδας, αἱ δ' ἐποχοὶ διακρίνονται κατὰ τὰς ἀρχάς, διακρίνονται κατ' αὐτὰς καὶ τὰ ἔργα, ὡς ἐπιβεβαιῶσι τοῦτο τὰ ἔργα τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἑλλήνων καὶ λοιπῶν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τῶν Ἑλλήνων τὰ ἀριστουργήματα, ἰδίως δὲ τῆς πλαστικῆς, δὲν δύνανται ἄλλως πῶς νὰ ἐξηγηθῶσιν, εἰμὴ κατ' ἀναφορὰν εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην τοῦ ἀνθρώπου ἀναγέννησιν διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ Θεοῦ, ὅπερ μὴ ἀναιροῦν τὸ κατώτερον, τουτέστι τὴν κατὰ τὴν ὕλην ἀρχὴν καὶ λοιπάς, ἀλλὰ διατηροῦν καὶ συναρμολογοῦν εἰς ἓν ἀναγεννῆ αὐτὰς, καὶ ἀναγεννώμενον ὑπ' αὐτῶν διαχέει τὸ θεῖον σὺ τοῦ κάλλους καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐνεργεῖ ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐγείρει τὰς κλίσεις καὶ τὰ πάθη θεραπεύει καὶ τὸν θυμασμὸν παράγει καὶ τὸ αἴσθημα κινεῖ καὶ τὴν φαντασίαν ἐξάπτει, ὅπερ ὄντως συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν γένεσιν τῶν ἔργων τῆς τέχνης καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀναμόρφωσιν.

Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο λαμβάνει χώραν βαθμηδόν, ἀναπτύσσεται βαθμηδόν καὶ ἡ τέχνη ἀπὸ τῶν ὀκνητῶν μορφῶν μέχρι τῆς ὄντως Θείας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τοῦτο τὸ ἀνυπέροχον τῆς τῶν Ἑλλήνων τέχνης κάλλος κατ' ἀναφορὰν εἰς ταύτην τὴν ιδέαν δύναται νὰ καταληφθῆ, καταστρέφεται, ἅμα τοῦ φυσικοῦ, ἔντος ἔδρας τοῦ πνευματικοῦ, ἀναιρουμένου· διότι μετ' αὐτοῦ συναναιρεῖται καὶ πᾶσα εἰς τὸ πνευματικὸν ἀνύψωσις καὶ πᾶσα χάρις καὶ πᾶσα τοῦ ἔργου αἰδιότης (1).

Μόνον λοιπὸν ὑπὸ τοιαύτην ἐποψίᾳ δύναται τὸ ἀμίμητον ἐκεῖνο καὶ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων κάλλος νὰ

(1) Σημειωτέον ὅτι ὀκνητὰ ὁ λόγος εἶναι μόνον περὶ τῶν ἔργων, εὐχὴ δὲ καὶ περὶ τῶν κατ' ἕκαστα τῆς τέχνης.